

ФУНКЦІЇ КОМПЛАЄНСУ У БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННІ

О. В. Овсієнко, к. е. н., доц.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

Дослідження інституту комплаєнсу, механізмів реалізації комплаєнс-функції, її ролі та значення у бізнес-адмініструванні – порівняно новий напрям сучасної теорії менеджменту. Виокремлення комплаєнсу в окремий напрям досліджень (відмінний від корпоративного контролю) відбулося багато у чому під впливом посилення вимог до підвищення якості корпоративного управління, забезпечення прозорості, інформаційної відкритості та етичної поведінки компаній. Нажаль, єдиного підходу до визначення сутності комплаєнсу досі не напрацьовано. У цілому комплаєнс розуміють як сукупність заходів, які адаптують господарську поведінку бізнес-організації до виконання встановлених, у тому числі нормативних, вимог.

З практичної точки зору сутність комплаєнсу розкривається у його функціях. Серед них, зокрема, можна виділити такі.

1. Управління ризиками. Комплаєнс-програми як складова бізнес-адміністрування значно знижують імовірність фінансових збитків, що можуть виникнути через порушення встановлених норм та правил (штрафні санкції за невідповідність продукції стандартам, порушення прав працівників, екологічних правил, фінансові компенсації споживачам через відкликання продукції з ринків, штрафні санкції, накладені за участь бізнес-організації у недобросовісних ділових практиках, корупційних схемах). Також комплаєнс зменшує вірогідність нефінансових, у тому числі репутаційних ризиків.

2. Підвищення рівня капіталізації бізнесу, зростання доходності та ринкової вартості акцій. Ефективна система комплаєнсу, яка з-поміж іншого передбачає високу інформаційну відкритість та прозорість у діяльності компанії, посилює інвестиційну привабливість бізнесу, зміцнює репутацію компанії. Адже потенційні інвестори зацікавлені не тільки у набутті активів та прибутках, а й у безпеці власних капіталовкладень, прозорості набуття активів.

3. Дисциплінування менеджменту та найманих працівників. Організація комплаєнс-практики, яка передбачає створення служб внутрішнього аудиту, систематичний моніторинг комплаєнс-ризиків, заохочення працівників вільно повідомляти про власну стурбованість стосовно незаконної, неетичної або сумнівної практики, не побоюючись санкцій, сприяє виявленню найбільш вірогідних сфер шахрайства та їх своєчасного попередження.

4. Забезпечення лояльності стейкхолдерів. Відомо, що конфлікти зі стейкхолдерами можуть як спричинити значні збитки для бізнес-агентів, так і взагалі поставити під сумнів перспективи подальшого продовження бізнесу. Тому комплаєнс у бізнес-адміністрування зазвичай не обмежується виключно дотриманням встановлених нормативних вимог та обов'язкових розпорядчих процедур, а враховує також численні необов'язкові стандарти, правила, процедури тощо. Це дозволяє заздалегідь вибудовувати організаційну поведінку у такий спосіб, який дозволяє уникати вірогідних ризиків, зумовлених нелояльністю стейкхолдерів до бізнес-організації.

5. Оновлення стратегії компанії, отримання додаткових конкурентних переваг. Комплаєнс-практика – це насамперед можливість провести ревізію цілей компанії, визначити нові перспективні напрями її діяльності. Часто результатом комплаєнсу стає викриття зловживань корпоративними ресурсами, організаційні, технологічні перетворення, протидія рейдерським захопленням.

6. Створення ефективних норм господарської поведінки. Комплаєнс започатковує певний стандарт господарської поведінки, в основі якого – повна прозорість діяльності, неприйняття та запобігання будь-яким спробам неправомірного використання ресурсів бізнес-організації (у тому числі участі у корупційних схемах). Якщо комплаєнс-практика впроваджуються добровільно та стає ендогенною складовою бізнес-адміністрування, можна очікувати високої ефективності відповідних заходів. За таких умов економічно вигідною стає співпраця з контрагентами, які додержуються аналогічних принципів ведення бізнесу. Відтак правовий стандарт господарської поведінки не нав'язується примусово під страхом покарання зовнішніми по відношенню до бізнесу інститутами, а свідомо формується та розповсюджується самими бізнес-агентами під впливом власного економічного інтересу. Це перетворює їх на провайдерів правової економіки – середовища рівних можливостей у реалізації соціально-економічних прав.

В Україні комплаєнс не є обов'язковим для бізнес-агентів. Виключення складають юридичні особи, визначені Законом України «Про запобігання корупції», а саме [1, ст. 62, п. 2]:

1. державні, комунальні підприємства, господарські товариства (у яких державна або комунальна частка перевищує 50 %), де середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік перевищує 50 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період перевищує 70 млн. грн.;

2. юридичні особи, які є учасниками попередньої кваліфікації, учасниками процедури державних закупівель, якщо вартість закупівлі товару (товарів), послуги (послуг), робіт дорівнює або перевищує 20 млн. грн.

Для згаданих осіб обов'язковим є впровадження антикорупційної програми – комплексу правил, стандартів і процедур щодо виявлення, протидії та запобігання корупції

у діяльності юридичної особи. Вимоги до антикорупційної програми містяться у ст. 63 Закону України «Про запобігання корупції» [1], а також Методичних рекомендаціях НАЗК щодо підготовки та реалізації антикорупційних програм юридичних осіб [2]. Основними серед них є:

1. періодична оцінка корупційних ризиків у діяльності юридичної особи;
2. наявність Уповноваженого – посадової особи, відповідальної за запобігання корупції;
3. забезпечення конфіденційності інформування Уповноваженого працівниками про факти підбурення їх до вчинення корупційного правопорушення або про вчинені іншими працівниками чи особами корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень;
4. захист працівників, які повідомили про факти корупції або корупційні наміри;
5. дисциплінарна відповідальність за порушення антикорупційної програми.

В економіко-правовій літературі точиться широка дискусія стосовно необхідності обов'язкового запровадження комплаєнсу для всіх бізнес-суб'єктів. Так, А. Білецький пропонує внести зміни до ч. 2 ст. 62 Закону України «Про запобігання корупції», які передбачають обов'язкову наявність антикорупційної програми для всіх підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності [3, с. 160]. Проти ми не поділяємо такої точки зору. На нашу думку, суб'єкти господарської діяльності мають повне право самостійно приймати будь-які господарські рішення, які не суперечать закону. Якщо економічні відносини задовольняють усіх учасників, а самі учасники мають у своєму розпорядженні дієві способи захисту від неправомірного використання власних ресурсів, додаткові антикорупційні заходи навряд чи потрібні.

Література:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1700-18>.
2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо підготовки та реалізації антикорупційних програм юридичних осіб: Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 22.09.2017 № 734. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0734884-17>.
3. Білецький А. В. Корупція у приватному секторі та роль громадськості у її запобіганні [Електронний ресурс] / А. В. Білецький // Проблеми законності. – 2016. – Вип. 135. – № С. 157-166. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2016_135_18.